

Janusz Gręźlikowski

"Struktury kolegialne w Kościele partykularnym(...). Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie", Tarnów 2004 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 47/3-4, 293-298

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ważnymi dla Kościoła w Polsce treściami. Jednocześnie są próbą wytyczenia i określenia drogi ku ich recepcji i wprowadzaniu w życie oraz zwróceniu uwagi na ich doniosłość dla wszystkich członków Kościoła w Polsce. Lektura publikacji, za którą należy podziękować jej inicjatorom i redaktorom, zmobilizuje zapewne biskupów, kapłanów i wiernych do włączenia się w nurt recepcji uchwał synodalnych, których wartość i znaczenie są niepodważalne dla całokształtu pastoralnej działalności Kościoła u początku nowego tysiąclecia. Mam także nadzieję, że refleksja nad zamieszczonymi w opracowaniu tekstami uświadomi wszystkim ustawodawcom partykularnym Kościoła w Polsce, iż rozwiązania, wskazania i decyzje Synodu Plenarnego należy wprowadzać w życie celem ujednoczenia norm prawnych we wszystkich Kościołach partykularnych. Synod Plenarny powinien zatem stać się stałym odniesieniem synodów diecezjalnych w recepcji eklezjologii, postulatów i postanowień Synodu Plenarnego do duszpasterstwa i prawodawstwa diecezjalnego.

Ks. Janusz Gręzlikowski

Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej BIBLOS, Tarnów 2004, 146 s.

Prezentowana publikacja jest owocem dwudniowego spotkania kanonistów polskich jakie miało miejsce w dniach 17 i 18 września 2002 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Tarnowie. Została dedykowana zmarłemu 17 listopada 2003 r. Ks. prof. dr hab. Janowi Dudziakowi, wybitnemu uczonemu, zasłużonemu pedagogowi i wychowawcy wielu pokoleń kanonistów, a jednocześnie człowiekowi skromnemu, życzliwemu, o wielkim i przyjaznym kapłańskim sercu, który wydatnie przyczynił się do zorganizowania powyższego spotkania kanonistów. Temat ogólnopolskiej konferencji został zatytułowany: *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym* i taki też tytuł nosi omawiana pozycja książkowa. Tak jak sama konferencja jest ona refleksją wokół struktury Kościoła partykularnego i podejmuje temat pozycji i zadań organów kolegialnych w Kościele partykularnym, w świetle nauczania II Soboru Watykańskiego i norm Kodeksu Prawa Kanonicznego na temat udziału wiernych – duchownych i świeckich w zarządzaniu Kościołem partykularnym. Omawiana publikacja uświadamia i przypomina, że Kościół jest jednocześnie wspólnotą wiernych i społecznością uporządkowaną hierarchicznie, w której władza należy do biskupów. Ale jednocześnie istnieje współodpowiedzialność

wszystkich wiernych za Kościół, powszechne kapłaństwo wiernych i służebna rola kapłaństwa hierarchicznego. Dlatego po Vaticanum II utworzone zostały nowe kolegia na szczeblu Kościoła partykularnego, których zadaniem jest wspomaganie biskupa w trosce o rozwój Kościoła.

Całość publikacji, której redaktorami są Ks. prof. dr hab. Józef Krukowski i Ks. dr hab. Tomasz Rozkrut składa się z kolorowego *zdjęcia* śp. Ks. prof. dr hab. Jana Dudziaka, które otwiera publikację i *wspomnienia pośmiertnego* autorstwa Ks. Rozkruta o Ks. prof. Dudziaku (s. 3-8), *programu* ogólnopolskiej konferencji kanonistów (s. 9-10), *homilii* biskupa tarnowskiego Wiktora Skworca wygłoszonej w katedrze tarnowskiej na rozpoczęcie sympozjum (s. 11-15), *słowa wprowadzającego* wygłoszonego przez zmarłego już ks. prof. Jana Dudziaka (s. 17-18), *przemówienia otwierającego konferencję* wypowiedzianego przez prezesa Stowarzyszenia Kanonistów Polskich Ks. prof. Józefa Krukowskiego (s. 19-20) oraz poszczególnych referatów wygłoszonych na konferencji przez znanych polskich i zagranicznych kanonistów: *Kolegialne organy konsultacyjne w Kościołach partykularnych* (ks. prof. dr hab. Józef Krukowski) – s. 21-31, *Synod diecezjalny* (śp. ks. prof. dr hab. Jan Dudziak) – s. 33-60, *Synod biskupi w Kościołach sui generis według CCEO* (Juraj Bujnak) – s. 61-79, *Rada kapłańska* (ks. prof. dr hab. Edward Górecki) s. 81-93, *Kolegium konsultorów. Struktura i kompetencje* (ks. prof. dr hab. Józef Krukowski – s. 95-107), *Diecezjalna Rada Duszpasterska – struktura i zadania* (ks. prof. dr hab. Józef Wroceński) – s. 109-126, *Wady kościelnych aktów administracyjnych wynikające z pominięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub zgody kolegialnych organów konsultacyjnych* (ks. dr Mirosław Sitarz) – s. 127-144.

Publikację otwiera przedłożenie Ks. prof. dra hab. Józefa Krukowskiego stanowiące wprowadzenie do podjętej na konferencji problematyki nt. *Kolegialne organy konsultacyjne w Kościołach partykularnych*. Autor w czterech zasadniczych punktach omówił: przesłanki teologiczno-pastoralne kolegialnych organów konsultacyjnych w Kościołach partykularnych oraz ich realizację w prawie posoborowym; następnie wyjaśnił pojęcie Kościoła partykularnego, określił i podał rodzaje organów w Kościele partykularnym oraz je wymienił (synod diecezjalny, rada kapłańska, kolegium konsultorów, rada duszpasterska, diecezjalna rada do spraw ekonomicznych); wyjaśnił zasady relacji między kolegialnymi organami konsultacyjnymi a biskupem diecezjalnym (zasada pomocniczości i dobra wspólnego, praworządności, czyli legalności); wreszcie omówił funkcje konsultacyjnych organów kolegialnych. Ks. Profesor stwierdził, że *konsultacyjne organy kolegialne uczestniczą w procesie powstawania aktu administracyjnego na etapie postępowania przygotowawczego. Wyrażone przez nie opinie stanowią niezbędną przesłankę podjęcia przez biskupa diecezji i wydania aktu ostatecznego. Mają one znaczący wpływ na walor prawny aktów administracyjnych, podejmowanych przez biskupa diecezjalnego. Pominięcie przez biskupa*

tych wymogów jest źródłem nielegalności aktu administracyjnego, opatrzonej sankcją niegodziwości bądź także sankcją nieważności tego aktu. Dlatego akt administracyjny, który został wydany z pominięciem rady lub zgody konsultacyjnego organu kolegialnego, może stać się przedmiotem sporu administracyjnego (s. 31).

Synod diecezjalny – organizacja i zadania to tekst zmarłego Ks. prof. Jana Duziaka. Podjął on temat istotny i ważny, gdyż synod diecezjalny stanowi jedną z głównych struktur Kościoła partykularnego, a zarazem jest instytucją, która swoimi początkami sięga pierwszych wieków Kościoła, a nawet czasów apostołskich. Po wprowadzeniu historycznym, znajdujemy omówienie organizacji synodu diecezjalnego, jako nadrzędnej instytucji wśród struktur diecezjalnych podporządkowanej władzy biskupa diecezjalnego. Po czym Autor omawia na dwóch płaszczyznach zadania synodu: zadania teologiczno-pastoralne i zadania odnowy struktur diecezjalnych. Swoje opracowanie Ks. Profesor oparł na Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz Instrukcji Stolicy Apostolskiej *De synodis dioecesisis agendis* z dnia 19 marca 1997 r., wydanej przez Kongregację Biskupów oraz Kongregację Ewangelizacji Narodów.

Trzecie przedłożenie autorstwa Juraja Bujnaka referuje zagadnienie *synodu biskupiego w Kościołach sui iuris według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. Kodeks ten potwierdza przede wszystkim patriarchalną i synodalną strukturę Kościołów Wschodnich *sui iuris*, która obowiązuje w Kościele od czasów najdawniejszych, uznawaną już przez pierwsze sobory ekumeniczne. Autor wymienia cztery kategorie Kościołów *sui iuris*: Kościoły patriarchalne, arcybiskupie większe, metropolitalne *sui iuris* i wszystkie inne kościoły *sui iuris*. Omawia natomiast dwa synody biskupie dwóch najważniejszych Kościołów: synod permanentny Kościoła patriarchalnego i synod biskupów w większych Kościołach arcybiskupich. Na zakończenie Autor stwierdza, że oba synody tworzą najważniejszą moc kierowniczą, wraz z patriarchą w zarządzaniu i kierowaniu nie tylko biskupami, czy duchowieństwem, ale także wszystkimi wierzącymi im podległymi wewnątrz lub poza terytorium Kościoła patriarchalnego czy większego arcybiskupiego *sui iuris*. *Dlatego kanoniczne znaczenie synodu biskupów jest szczególnie ważne w ogólnym rozumieniu i organizacji Kościoła* (s. 78).

Ks. prof. dr hab. Edward Górecki jest autorem czwartego przedłożenia prezentującego *Radę Kapłańską* jako strukturę doradczą w diecezji opartą z jednej strony na teologicznych przesłankach, współdziału i współodpowiedzialności całego prezbiterium diecezjalnego za prowadzoną w tym Kościele ewangelizację, z drugiej strony na krytycznej ocenie dotychczasowego organu doradczego w Kościele partykularnym – kapitule katedralnej. Autor podjętą tematykę prezentuje w pięciu punktach. Najpierw umiejscawia radę kapłańską we współczesnej przestrzeni Kościoła partykularnego i ukazuje jej ewolucję. Po czym podaje pojęcie i cele rady

kapłańskiej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz jej strukturę (członkowie, wybory), a następnie w aspekcie formalnym i proceduralnym omawia spełnianie zadań przez radę kapłańską i wreszcie precyzuje jej kompetencje. Ks. Profesor zauważa, że *natura, cel i struktura rady kapłańskiej zmierzają do perychorezy władzy biskupa diecezjalnego rozumianej jako służby i odpowiedzialnej aktywności członków jego prezbiterium. Realizacja współodpowiedzialności we współpracy biskupa diecezjalnego i rady kapłańskiej ma być „dziełem stałego i cierpliwego dialogu w duchu wiary, wzajemnej miłości oraz ufności synowskiej i przyjacielskiej”, osiąganym w klimacie ludzkiej szczerości* (s. 93).

Kolegium Konsultorów – strukturę i kompetencje omawia Ks. prof. Józef Krukowski. Kolegium to jest stosunkowo najmłodszym organem kolegialnym w strukturze Kościoła partykularnego, bo ustanowionym na mocy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. w celu zapewnienia przedstawicielom prezbiterium udziału w zarządzaniu diecezją. Autor najpierw przedstawił strukturę tego kolegium (członkowie, ilość, wymogi stawiane członkom, czas trwania kadencji, biskup diecezjalny – przewodniczący kolegium konsultorów), po czym określił jego zadania w warunkach zwyczajnych (wyrażanie zgody, udzielanie rady, zastępowanie zadań rady kapłańskiej, asystowanie przy obejmowaniu urzędu przez biskupa koadiutora) i w warunkach nadzwyczajnych (w sytuacji *sede impedita* i *sede vacante*). Ciekawym wywodem przeprowadzonym przez Księdza Profesora jest ukazanie kolegium konsultorów w polskim prawie partykularnym. Sugerując różne niedociągnięcia, szczególnie w określeniu zadań tego kolegium, Autor zasugerował, aby Konferencja Episkopatu Polski wydała wzorcowy statut kolegium konsultorów dla wszystkich diecezji w Polsce, gdyż wcześniejsze postanowienia wydane przez Konferencję Episkopatu z 21 marca 1985 r. takiej funkcji nie spełniają.

Ks. prof. dr hab. Józef Wroceński omawia *Diecezjalną Radę Duszpasterską, jej strukturę i zadania*. Podkreśla i uwypukla nowość i oryginalność tej instytucji oraz odważność jej prawnej koncepcji jaką wytyczył Sobór Watykański II, co potem ujął w normy prawne Kodeks Prawa Kanonicznego. Na wstępie Autor określa podstawy i założenia eklezjologiczne diecezjalnej rady duszpasterskiej, które sprawiły, że w strukturze Kościoła partykularnego pojawiły się instytucje dialogu i współpracy, do których należy wspomniana rada. W punkcie drugim poznajemy przepisy prawne odnoszące się do ustanowienia rady duszpasterskiej, a następnie możemy poznać normy dotyczące zadań rady i członkostwa, miejsce biskupa diecezjalnego w radzie i jej autorytetu oraz konieczności wydania przez biskupa diecezjalnego statutu rady. Ostatnim zagadnieniem podjętym przez Autora jest współdziałanie rady duszpasterskiej z innymi organami doradczymi w diecezji. Zdaniem Ks. Profesora, *diecezjalna rada duszpasterska jako organ doradczy bisku-*

pa diecezjalnego ma szansę pomóc w nawiązaniu ścisłego dialogu wszystkich wiernych ze swoim pasterzem i stać się instytucją wzajemnej współpracy. Dobrze funkcjonująca rada może przynieść wielkie korzyści duszpasterskie, ponieważ jest w stanie przeanalizować i rozwiązać niejedyn problem duszpasterski w diecezji. Aby tak się działo potrzebni są w niej ludzie odpowiedzialni i roztropni (s. 124).

Ostatni referat – autorstwa ks. dra Mirosława Sitarza – nosi tytuł *Wady kościelnych aktów administracyjnych wynikające z pominięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub zgody kolegialnych organów konsultacyjnych* i jest uszczegółowieniem pierwszego przedłożenia Ks. prof. Krukowskiego. Przedmiotem rozważań podjętych przez Autora są wady kościelnych aktów administracyjnych, będące następstwem braku zasięgnięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub uzyskania zgody ze strony kolegialnych organów konsultacyjnych w sytuacjach, w których prawo zobowiązuje go do zachowania takiej procedury. Poznanie tych wad może być przydatne dla ustalenia, jakich aktów administracyjnych nie należy wydawać, a w razie wydania, jak należy je poprawić lub wyeliminować. Ocena wadliwości aktu administracyjnego winna być dokonywana według precyzyjnie określonych kryteriów. Kryteria te Autor przedstawia i analizuje ukazując najpierw pojęcie i rodzaje kościelnych aktów administracyjnych, postępowanie administracyjne w stanowieniu konkretnych aktów administracyjnych, wady tych aktów i następstwa nielegalności aktu administracyjnego. Osobno zostały zaprezentowane wady aktów administracyjnych wynikające z pominięcia obowiązku zasięgnięcia rady kolegialnych organów konsultacyjnych i braku uzyskania zgody kolegialnego organu administracyjnego. Autor omówił również wady aktów administracyjnych powstałych po stronie organów konsultacyjnych.

Zaprezentowane opracowanie stanowiące dokumentację ogólnopolskiej konferencji naukowej kanonistów z całej Polski jest publikacją ważną, potrzebną i godną zauważenia oraz polecenia nie tylko kanonistom, ale i teologom. Przedstawione referaty, jakże interesujące i aktualne w swej tematyce struktur kolegialnych Kościoła partykularnego, stanowią ważne treści, które zapewne okażą się pomocne w zarządzaniu Kościołem partykularnym, w dydaktyce prawa kanonicznego, jak też w posłudze dla Kościoła przez dzisiejszych alumnów, a w przyszłości kapłanów. Szczegółowa refleksja wokół struktury Kościoła partykularnego i pozycji oraz zadań organów kolegialnych w tym Kościele uświadamia czytelnikowi współodpowiedzialność wszystkich wiernych za Kościół, jako społeczność uporządkowaną hierarchicznie, w której władza należy do biskupów. Kolegia na szczeblu Kościoła partykularnego mają za zadanie wspomagać biskupa w trosce o rozwój Kościoła.

Należy pochwalić inicjatywę i pomysł redaktorów opracowania, dedykowania publikacji paniąci Ks. prof. Jana Dudziaka. To swego rodzaju pożegnanie,

okazanie wdzięczności i hołd złożony znanemu, zasłużonemu i cenionemu polskiemu kanoniście, który miał swój udział w zorganizowaniu konferencji. Szkoda, że redaktorzy publikacji nie zamieścili chociaż krótkiej noty o autorach przedkładających swoje referaty, gdyż niektórzy z nich nie są wszystkim czytelnikom znani.

Mam nadzieję, że refleksja nad zamieszczonymi w opracowaniu referatami uświadomi biskupom diecezjalnym odpowiedzialnym za Kościoły partykularne, rolę, znaczenie i wartość kolegialnych organów konsultacyjnych, zachęci do korzystanie z ich pomocy, a członkom tych gremiów kolegialnych, kanonistom i teologom wskaże ważność oraz odpowiedzialność ich powołania i pracy, jak też zachęci do pogłębiania rozumienia świadomości i istoty Kościoła. Jednocześnie przyczyni się do lepszego i pełniejszego zrozumienia fundamentalnej zasady, na której opiera się współczesna struktura organizacyjna i administracyjna Kościoła, a mianowicie zasady pomocniczości – *principium subsidiarietatis*. Zapewne publikacja będzie stanowiła bogaty i ważny materiał do przemyśleń i podejmowania wyzwań w służbie Kościołowi partykularnemu.

Ks. Janusz Gręźlikowski

Wiesław Regliński, *Aspetti giuridico-etici dei trapianti di organi nella legislazione canonica e civile (verso una cultura del dono)*, Pontificia Università Lateranense, Roma 2003, ss. 344.

Autor omawianej pracy jest polskim kapłanem, członkiem instytutu świeckiego Ruch Szensztacki. Dnia 3 marca 2003 r. obronił swoją rozprawę doktorską, napisaną pod kierunkiem ks. prof. Francesco D`Agostino na Instytucie Obojga Praw w Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie. Recenzentami byli ks. prof. Giuseppe dalla Torre oraz o. prof. Zbigniew Suchecki, OFM. Niniejsza praca ukazała się w serii „Theses ad Doctoratum in Utroque Iure” i posiada charakter interdyscyplinarny.

Inspiracją do takich analiz stał się dla autora dualizm w ujęciu współczesnej kultury, nasyconej rozwojem technicznym. Z jednej strony pojawia się bowiem myślenie naukowe oparte na faktach biologicznych, z drugiej zaś myśl humanistyczna wraz z wartościami etycznymi. Pomiedzy tymi dwiema kulturami pojawia się bioetyka, stanowiąca most i rozwiązanie pośród etyki i biologii.

Rozważania nad tymi zagadnieniami autor przeprowadził w pięciu rozdziałach. Główny cel, jaki przyświeca temu dziełu, to przedstawienie spojrzenia kanonistyki oraz cywilistyki na kulturę daru we współczesnym świecie.